บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

ในบทนี้เป็นบทที่ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้

ตอนที่หนึ่ง การใช้สารนิเทศ

ความหมายและ ความสำคัญของสารนิเทศ

คุณลักษณะของสารนิเทศ

แหล่งสารนิเทศ

ผู้ใช้และการศึกษาผู้ใช้

การใช้สารนิเทศ

ตอนที่สอง สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร

สภาและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่หนึ่ง การใช้สารนิเทศ

ความหมายและความสำคัญของสารนิเทศ

AlA Glossary of Library and Information Science (1983:117) ได้ให้ความหมายของสารนิเทศไว้ว่า สารนิเทศ คือ ความคิด ข้อเท็จจริง ตลอดจนงานสร้างสรรค์อื่น ๆ ซึ่งได้มีการบันทึก เผยแพร่ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตามที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลเหล่านั้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของแม้นมาสชวลิต (2528) ให้ความหมายของสารนิเทศว่า หมายถึงความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งมีผู้ทำให้

เกิดขึ้นและถูกรวบรวมไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น คำพูด ภาพเขียน ทั้งที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าและต้องใช้เทคโนโลยีช่วยส่งต่อไปยังบุคคลอื่น

โลกปัจจุบันอยู่ในยุคที่เรียกว่ายุคสารนิเทศ (information age) เพราะในแต่ละวันมีข่าวสารหรือสารนิเทศแพร่กระจายออกมามากมายและรวดเร็ว หน่วยงาน องค์การต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคล จำเป็นต้องใช้สารนิเทศอยู่ตลอดเวลาแต่จะเป็นสารนิเทศด้านใดหรือมีความลึกซึ้งเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะหน้าที่ ภารกิจของหน่วยงานหรือบุคคลนั้น ๆ (พวา พันธุ์เมฆา, 2535) ดังนั้นทรัพยากรหลักอย่างหนึ่งของสังคม คือสารนิเทศจึงทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจกล่าวได้ว่าผู้ใดมีสารนิเทศ ผู้นั้นมีอำนาจ (สุธันนี กีศิริ, 2536) สารนิเทศมีความสำคัญในหลายๆ ด้าน ทั้งต่อบุคคลและสังคมเพราะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตนเอง หรือปรากฏการณ์รอบตัว โดยทำให้สามารถประมวลข้อมูลเป็นความรู้และนำไปพัฒนาเป็นความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สารนิเทศยังช่วยในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าในการเสริมสร้างความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยี การพาณิชย์ การบริหาร การวิจัย ช่วยในการดำเนินงานของรัฐบาล (อุทัย ทุติยะโพธิ, 2533) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สารนิเทศมีความสำคัญยิ่งประเทศ

คุณลักษณะของสารนิเทศ

Hirsh (1976) ได้เสนอคุณลักษณะของสารนิเทศที่ดีว่าควรมีลักษณะดังนี้ คืออิทธิพลต่อการตัดสินใจ มีความถูกต้อง ทันสมัย มีความรวดเร็วเป็นระบบ และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ อุณหิศ กาญจนกุญชร (2526) ที่ได้เสนอแนะลักษณะของสารนิเทศที่ดีว่า ควรมีคุณสมบัติต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. ถูกต้อง ใกล้เคียงความเป็นจริง (Accuracy) ในขณะที่ความถูกต้องของข้อมูลแต่ละระดับสำคัญมาก สารนิเทศไม่จำเป็นต้องถูกต้องทั้งหมด โดยเฉพาะกรณีที่สารนิเทศมีจำนวนมหาศาล การจัดเก็บหรือค้นหาสารนิเทศที่ถูกต้องอาจเป็นไปไม่ได้หรือไม่คุ้มที่จะทำทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นในแต่ละสถาณการณ์

2. ความรวดเร็วทันการณ์ (Timeliness) หมายถึง ถูกต้องตามวาระที่ผู้ใช้ต้องการ สารนิเทศที่ล่าช้า ผิดเวลา มักไม่มีประโยชน์ต่อผู้ใดเลย นอกจากเก็บไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงเท่านั้น

3. ยืนยันได้ (Verifiability) ต้องมีหลักฐานสืบค้นได้ สามารถย้อนกลับไปหาแหล่งที่มาเพื่อยืนยันได้ชัดเจน

4. ชัดเจน เข้าใจง่าย (Clarity) มีความหมายชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่กำกวม มีคำอธิบาย

5. เหมาะสม แม่นยำ (Appropriate) มีรูปแบบและเนื้อหาเหมาะสม ตรงกับความต้องการและหน้าที่รับผิดชอบของผู้ใช้มากที่สุด

6. ครบถ้วน (Comprehensive) มีเนื้อหาครบถ้วนในเรื่องเดียวกัน หมายถึง ครบถ้วนด้วยเนื้อหาที่ผู้ใช้ต้องการเพื่อใช้ในงานใดงานหนึ่ง

แหล่งสารนิเทศ

แหล่งสารนิเทศ หมายถึง ศูนย์รวมข้อมูลสารนิเทศ แหล่งเกิดและผลิตสารนิเทศรวมถึงบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญในสารนิเทศด้านต่าง ๆ (ประภาวดี สืบสนธ์, 2530) สามารถแบ่งออกเป็น 3 แหล่งคือ

1. แหล่งสารนิเทศบุคคล บุคคลเป็นช่องทางการสื่อสารและการแสวงหาสารนิเทศอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน สมาชิกภายในครอบครัว บุคคลที่เป็นผู้รู้ ที่ปรึกษา แหล่งบุคคลเป็นแหล่งสารนิเทศภายนอกที่เป็นที่นิยมใช้เพื่อหาสารนิเทศที่ต้องการมากเป็นอันดับแรก รองจากการใช้ประสบการณ์ความคิดของตนเอง

2. แหล่งสารนิเทศสถาบัน หมายถึงสถาบันต่าง ๆ ที่ให้บริการสารนิเทศช่วยตอบคำถามหรือให้ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการได้รวมถึงตัวบุคคลที่ทำหน้าที่เช่น ครู บรรณารักษ์ พระ ทนายความ

3. แหล่งสารนิเทศสื่อมวลชน โดยการเข้าถึงสื่อมวลชน บุคคลอาจได้รับสารนิเทศที่ต้องการโดยการเข้าถึงสื่อมวลชน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรืออ่านหนังสือพิมพ์

ผู้ใช้และการศึกษาผู้ใช้

ผู้ใช้สารนิเทศคือ บุคคลทุกคนที่ใช้สารนิเทศ โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มๆได้ ตามสาขาวิชา อาชีพ และเชื้อชาติ การจำแนกผู้ใช้ออกเป็นกลุ่มจะสามารถทำการศึกษาผู้ใช้ได้ลึกซึ้งกว่า เนื่องจากผู้ใช้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของระบบสารนิเทศ The Center for Research on User Studies ของมหาวิทยาลัยเชฟฟิลด์ ประเทศอังกฤษ ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาผู้ใช้ว่า เป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้ในหลายเรื่อง หลายกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อจัดหาสารนิเทศให้เหมาะสมกับผู้ใช้ (Exon, 1978) ในขณะเดียวกันประโยชน์ของการศึกษาผู้ใช้ ทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ใช้ซึ่ง ได้แก่ สถานภาพส่วนตัว ลักษณะพื้นฐานทางการศึกษาทำให้เข้าใจผู้ใช้มากขึ้น ทราบความต้องการ ลักษณะการใช้พฤติกรรมการค้นหา แหล่งที่ใช้ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ตลอดจนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้และความพึงพอใจของผู้ใช้ ทำให้สามารถจัดบริการสารนิเทศได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานสารนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จิรวรรณ ภักดีบุตร, 2532)

การใช้สารนิเทศ

การใช้สารนิเทศเป็นผลสืบเนื่องจากการที่ผู้ใช้มีความต้องการและแสวงหาสารนิเทศ King และ King (1979 อ้างถึงในประภาวดี สืบสนธ์, 2530) ได้แบ่งการใช้สารนิเทศออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นหัวข้อการประชุม White House Conference on Library and Information Services ดังนี้

1. ใช้สารนิเทศเพื่อสนองความต้องการส่วนบุคคล เช่น
   - เพื่อการแก้ปัญหาประจำวัน (เรื่องการเดินทาง เงิน อาหาร ภาษี งาน)
   - เพื่ออยู่รอดในสภาวะวิกฤติ (เช่นเวลาคับขัน ตาย ป่วย หย่าร้าง ตกงาน ติดยาเสพติด)
   - เพื่อให้รู้ข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน
   - เพื่อได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายสาธารณชน

2. ใช้สารนิเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีพ

- เพื่อการเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเข้าเรียน
- เพื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับ
- เพื่อผู้ใหญ่ที่สนใจการศึกษาด้วยตนเองภายหลังการศึกษาในระบบ

3. ใช้สารนิเทศเพื่อการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงองค์การ

- เพื่อสร้างผลผลิตและบริการ (เช่น ธุรกิจ ฟาร์ม โรงพยาบาล กลุ่มวิจัย)
- เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มหรือองค์การ (เช่น สมาคม สหภาพ กลุ่มสาธารณประโยชน์ มูลนิธิ) หรือการใช้สารนิเทศของกลุ่มวิชาชีพ เช่น ทนาย แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักสังคมสงเคราะห์

4. ใช้สารนิเทศเพื่อปกครองสังคมให้มีประสิทธิภาพ

- เพื่ออธิบายให้ข้อมูลประเทศชาติ (เช่น สำมะโนประชากร สถิติสุขภาพ สถิติแรงงาน)
- เพื่อการดำเนินงานรัฐ (เช่น บริการมวลชน ออกกฎหมายข้อบังคับ วิจัย ฯลฯ)

5. ใช้สารนิเทศเพื่อวัตถุประสงค์นานาชาติ เช่น

- เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
- เพื่อแลกปลี่ยนทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและแลกเปลี่ยนทางวิชาชีพอื่นๆ
- แลกเปลี่ยนเงินตรา การค้า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครได้มีวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารการปกครองหลายครั้งหลายสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่กฎหมายสำคัญอันเป็นที่มาของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันคือประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ประกาศฉบับนี้ได้รวมกิจการของนครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และสุขาภิบาลต่าง ๆ ในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเข้าด้วยกันเป็น "กรุงเทพมหานคร" โดยมี

เหตุผลว่านครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นมหานครมีประชากรอยู่หนาแน่น เป็นศูนย์รวมของกิจการต่าง ๆ มีความจำเป็นต้องจัดรูปการปกครองและการบริหารให้มีลักษณะพิเศษ เพื่อให้การพัฒนานครหลวงกรุงเทพธนบุรีมีประสิทธิภาพ สามารถบริการอำนวยความสะดวก และเข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริงและรวดเร็ว (สมพงษ์ สู่ศุภอรรถ, 2534)

สาระสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 คือ กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็น " จังหวัด " หนึ่ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารของกรุงเทพมหานคร เป็นข้าราชการการเมือง แต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี รับผิดชอบในการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล มติของคณะรัฐมนตรีและคำสั่งของนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล สภากรุงเทพมหานครทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกจากการเลือกตั้งของประชาชน จำนวนเขตละ 1 คน และจากการแต่งตั้งในจำนวนเท่ากัน แต่เฉพาะ 4 ปีแรกให้รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งทั้งหมด (พรชัย รัศมีแพทย์, 2530)

การบริหารการปกครองกรุงเทพมหานครตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ดำเนินมาได้ 2 ปี ก็ถูกยกเลิก โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 กำหนดสาระสำคัญให้กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครได้แก่ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าพร้อมทั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนของกรุงเทพมหานครได้เข้ามามีส่วนในการบริหารราชการกรุงเทพมหานครโดยตรงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นตัวอย่างของการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนของท้องถิ่นโดยตรงเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (สมชาย จันทนะศิริ, 2534) ทั้งนี้ได้มีการเลือกตั้งเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2518

คณะผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนบริหารงานได้เพียงปีเศษ ก็มีเหตุให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะเกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในคณะผู้บริหารคือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครฝ่ายโยธา รัฐบาลจึงต้องแต่งตั้งคณะผู้บริหารชุดใหม่ ซึ่งต่อมาก็มีการเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการ

กรุงเทพมหานครรวมทั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครอีกหลายครั้ง โดยใช้วิธีการแต่งตั้งทั้งสิ้นและพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ผู้บริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมาจากการเลือกตั้ง ตลอดจนแนวคิดที่จะให้กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงมีรูปแบบการบริหารที่มีความเหมาะสมและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้นได้โดยสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จึงได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 ขึ้นใช้บังคับจนถึงปัจจุบันนี้ (สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย, 2533) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มีสาระสำคัญแตกต่างจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 หลายประการ เช่น มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพียงคนเดียว และให้มีสภาเขต ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้อำนวยการเขต

การบริหารกรุงเทพมหานครในปัจจุบันเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีฐานะเป็นนิติบุคคล แบ่งการบริหารราชการออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายบริหาร ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด
2. ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภากรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ทั้งหมด 1,568.73 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 5.8 ล้านคน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ช) กระจายอยู่ในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันออก ติดต่อ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก ติดต่อ จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร

พื้นที่การปกครองแบ่งออกเป็น 38 เขตการปกครอง ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์และประชากรเป็น 3 พื้นที่ (ถนอม อังคณะวัฒนา, 2534) คือ

พื้นที่ชั้นใน ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ จำนวน 14 เขต คือ เขตพระนคร เขตป้อมปราบ เขตสัมพันธวงศ์ เขตบางรัก เขตราชเทวี เขตคลองสาน เขตปทุมวัน เขตดุสิต เขตดินแดง เขตบางกอกใหญ่ เขตพญาไท เขตธนบุรี เขตห้วยขวาง เขตบางซื่อ พื้นที่ชั้นในเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจการบริการ เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ และเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการ

พื้นที่ชั้นกลาง ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ จำนวน 17 เขต คือ เขตคลองเตย เขตยานนาวา เขตสาธร เขตบางคอแหลม เขตพระโขนง เขตประเวศ เขตบางเขน เขตจตุจักร เขตดอนเมือง เขตบางกะปิ เขตลาดพร้าว เขตบึงกุ่ม เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตราษฎร์บูรณะ เขตภาษีเจริญ เขตสวนหลวง พื้นที่ชั้นกลางมีอัตราขยายตัวสูง เป็นเขตที่มีบทบาทด้านที่อยู่อาศัยเป็นหลัก

พื้นที่ชั้นนอก ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ จำนวน 7 เขต ได้แก่ เขตลาดกระบัง เขตบางขุนเทียน เขตจอมทอง เขตตลิ่งชัน เขตหนองแขม เขตมีนบุรี เขตหนองจอก พื้นที่ชั้นนอกเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และควบคุมสิ่งก่อสร้าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

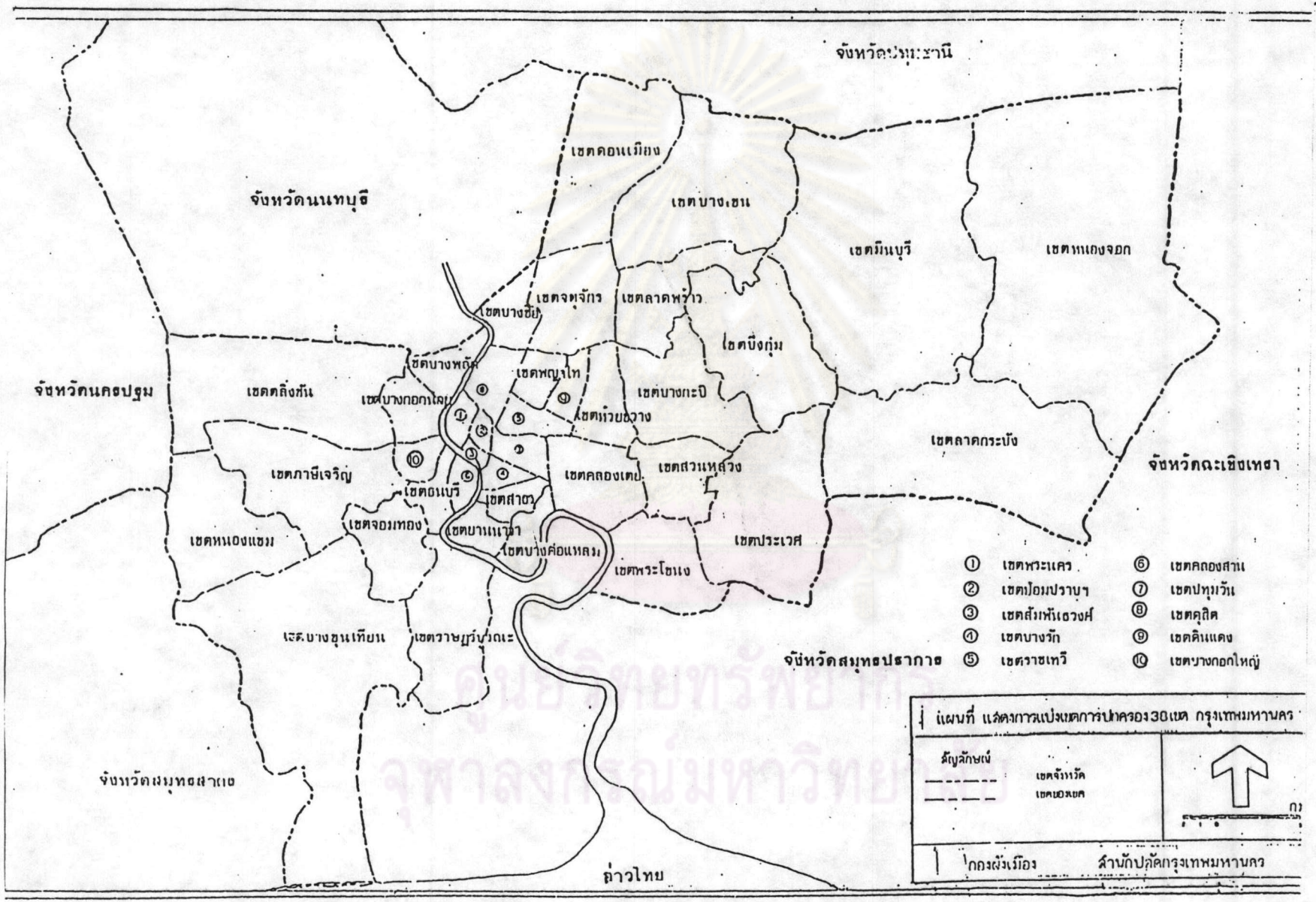

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี มีอำนาจหน้าที่

1. กำหนดนโยบายและบริหารราชการกรุงเทพมหานครให้เป็นไปตามกฎหมาย
2. สั่งอนุญาต อนุมัติเกี่ยวกับราชการของกรุงเทพมหานคร
3. แต่งตั้งและถอดถอนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครไม่เกิน 4 คน เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเลขานุการกรุงเทพมหานคร และแต่งตั้งถอดถอนผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา หรือคณะที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จำนวนไม่เกิน 9 คน
4. บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย
5. วางระเบียบเพื่อให้งานของกรุงเทพมหานครเป็นไปโดยเรียบร้อย
6. รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครยังเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และลูกจ้างกรุงเทพมหานคร และเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกรุงเทพมหานคร

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ถึงคราวออกตามวาระ ตาย ลาออก หรือขาดคุณสมบัติ
2. ถูกจำคุก
3. มีการยุบสภากรุงเทพมหานคร
4. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมติคณะรัฐมนตรีสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อมีกรณีแสดงให้เห็นว่า ได้กระทำการอันเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของตำแหน่ง หรือปฏิบัติการหรือละเลยไม่ปฏิบัติการอันควรปฏิบัติในลักษณะที่เห็นได้ว่าอาจเป็นเหตุให้เสียหายอย่างร้ายแรงแก่กรุงเทพมหานคร แก่ราชการโดยส่วนรวม หรือแก่การรักษาความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน ทั้งนี้โดยสภากรุงเทพมหานครจะมีมติขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาได้

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน คือ ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา สังกัดพรรคพลังธรรม ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2535 มีรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 4 คน คือ

1. ศาสตราจารย์ ปัจจัย บุนนาค เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายบริหารและการคลัง

2. ศาสตราจารย์ ไชยยันตร์ ก้มปนาทแสนยากร เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายสาธารณสุข

3. รองศาสตราจารย์ บุญนำ ทานสัมฤทธิ์ เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายการศึกษา

4. ดร. การุณ จันทรางศุ เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครฝ่ายโยธา

ส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้จัดระเบียบส่วนราชการกรุงเทพมหานครดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพมหานคร
2. สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
3. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร
4. สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร
5. สำนักหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น ซึ่งมีฐานะเป็นสำนัก
6. สำนักงานเขต

หน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน (ที่มา สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพมหานคร)

1. สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำของสภากรุงเทพมหานคร เช่น การดำเนินการเรื่องกระทู้ถาม ญัตติต่าง ๆ ของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ร่างข้อบัญญัติจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือฝ่ายบริหาร จัดระเบียบ

วาระการประชุม จัดเตรียมเอกสารและทำหนังสือเชิญประชุม จัดทำรายงานการประชุมและยืนยันมติที่ประชุมสภากรุงเทพมหานคร จัดทำคำสั่งเปิด ปิด หรือขยายสมัยประชุมสภากรุงเทพมหานครรวบรวมข้อบัญญัติที่ผ่านความเห็นชอบจากสภากรุงเทพมหานคร ร่างคำขอแปรญัตติ รายงานการประชุมและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสามัญและวิสามัญประจำสภากรุงเทพมหานคร เป็นเลขาและผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการสามัญและวิสามัญประจำสภาฯ เป็นศูนย์ข้อมูลและกฎหมายของสภากรุงเทพมหานคร โดยแบ่งส่วนราชการ ดังนี้

1.1 ฝ่ายบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับงานด้านสารบรรณ และการเงิน บัญชี การงบประมาณ และการพัสดุ การบริหารงานบุคคลเบื้องต้น การควบคุมดูแลสถานที่ ยานพาหนะของสำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพมหานคร การติดต่อประสานงาน การจัดทำรายงานกิจการของสภาและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบดังนี้

1.2 ฝ่ายการประชุม มีหน้าที่เกี่ยวกับ การร่างและตรวจร่างระเบียบวาระการประชุมสภากรุงเทพมหานคร ร่างและตรวจสอบคำสั่งเปิด- ปิด ขยายสมัยประชุมสภากรุงเทพ-มหานคร ก่อนนำเสนอประธานสภากรุงเทพมหานครลงนาม จัดเตรียมเอกสารการประชุม หนังสือเชิญประชุม และจัดทำรายงานการประชุม ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการประจำสภา รวบรวมรายงานการประชุมสภากรุงเทพมหานคร และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3 ฝ่ายญัตติและกระทู้ มีหน้าที่เกี่ยวกับ การร่างและตรวจสอบความถูกต้องของ ญัตติ กระทู้ และร่างข้อบัญญัติ ยืนยันมติ รวบรวมการดำเนินงานตามมติจากหน่วยงาน ร่างคำแปรญัตติของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการประจำสภากรุงเทพมหานครทั้งคณะกรรมการสามัญและวิสามัญ รวมทั้งคณะอนุกรรมการประจำสภากรุงเทพมหานครรวบรวมกิจกรรมของสภากรุงเทพมหานครให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ตีความกฎหมาย ค้นหา จัดเตรียมกฎหมายข้อบัญญัติ ข้อบังคับการประชุมที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายและร่างข้อบัญญัติอื่น ๆ

2. สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการและงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รับผิดชอบเกี่ยวกับการรับเรื่องราวที่ร้องเรียนต่อคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครจากประชาชน และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อส่งคำร้องไปยังหน่วยงาน

เจ้าของเรื่อง เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างกรุงเทพมหานครกับประชาชน

3. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร (ก.ก.) มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำของคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร งานในหน้าที่ของ ก.ก. คือ วิเคราะห์และวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล และจัดระบบราชการกรุงเทพมหานคร ประสานงานและดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาข้าราชการ

4. สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกรุงเทพมหานคร และราชการที่มิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนใดโดยเฉพาะ มีส่วนราชการย่อยคือ กองกลาง กองการเจ้าหน้าที่ กองฝึกอบรม กองผังเมือง กองงบประมาณ กองกฎหมายและคดี กองปกครองและทะเบียน กองประชาสัมพันธ์ กองวิศวกรรมจราจร กองตรวจสอบภายใน

5. สำนักหรือส่วนราชการที่เรียกอย่างอื่นซึ่งมีฐานะเป็นสำนักงาน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการตามที่กำหนดไว้ในประกาศกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสำนักงานต่าง ๆ จำนวน 11 สำนักงาน (สมชาย จันทนะศิริ, 2534)

5.1 สำนักผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจแนะนำติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการทั่วไปของหน่วยงาน และส่วนราชการในสังกัดกรุงเทพมหานคร

5.2 สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร

5.3 สำนักการแพทย์ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานด้านการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลทั่วไปในสังกัดกรุงเทพมหานคร การจัดการศึกษาหรือการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และการพยาบาล

5.4 สำนักอนามัย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนควบคุมและประสานกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว การอนามัยสิ่งแวดล้อม ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานศูนย์บริการสาธารณสุข และโรงพยาบาลชุมชน การควบคุม ความปลอดภัยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยในโรงมหรสพและสาธารณสถานอื่น ๆ

5.5 สำนักการศึกษา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครรวมทั้งดูแลการปฏิบัติงานของโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา

5.6 สำนักการโยธา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการโยธา การออกแบบก่อสร้าง และบูรณะการควบคุมการก่อสร้าง การควบคุมอาคาร และการดูแลรักษาที่สาธารณะ

5.7 สำนักการระบายน้ำ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผน ควบคุมและดำเนินการเกี่ยวกับการระบายน้ำ การบำรุงรักษาทางระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วม และการกำจัดน้ำเสีย

5.8 สำนักรักษาความสะอาด มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนควบคุม และดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ตลอดจนการจัดให้มีและบำรุงรักษาสุขาชั่วคราว และรถสุขาเคลื่อนที่

5.9 สำนักสวัสดิการสังคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจัดให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมกีฬา การนันทนาการ และการพัฒนาเยาวชน

5.10 สำนักการคลัง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยงกับการคลัง การเงิน การบัญชี การพัสดุการซ่อมบำรุงรักษา ยานพาหนะ เครื่องจักรกล เครื่องทุ่นแรงของกรุงเทพมหานคร และควบคุมดูแลการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร

5.11 สำนักเทศกิจ มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลและบังคับการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

6. สำนักงานเขต มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การทะเบียน การโยธา การรักษาที่สาธารณะ การสาธารณสุข การจัดเก็บรายได้ การรักษาความสะอาด การจัดการศึกษา การดูแลและรักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร หรือกฎหมายอื่น กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานครตามที่ได้รับมอบหมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

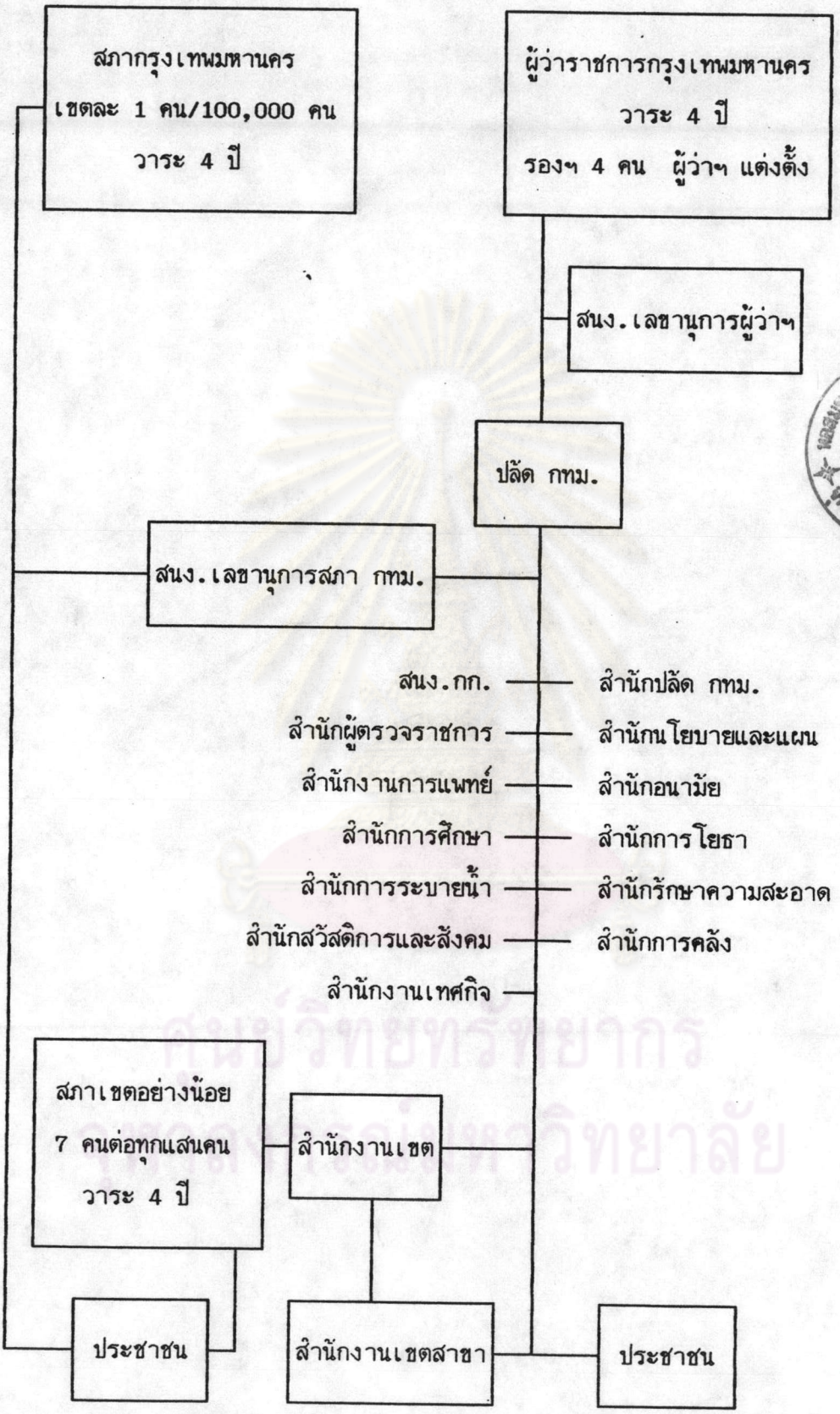

รูปแบบการบริหารปกครองกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

สภาและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

สภากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงและอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี จำนวนสมาชิกสภากรุงเทพมหานครถือเกณฑ์ราษฎร 100,000 คน ต่อสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 1 คน และเศษของ 100,000 คน ถ้าเกินกว่าครึ่งให้ถือเป็น 100,000 คน โดยกำหนดเขตเลือกตั้งเป็นแบบแบ่งเขต ให้แต่ละเขตการปกครองเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี (นับแต่วันเลือกตั้ง) โดยสภากรุงเทพมหานครทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติในการควบคุมการบริหารงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. หน้าที่ในการเสนอและพิจารณาให้ความเห็นชอบในการตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการบริหารกิจการในหน้าที่ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่ใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ การตราข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานครถือเป็นเรื่องที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่อยู่ในเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานครได้โดยตรง (ธนูชัย หุ่นนิวัฒน์, 2536) แต่การตราข้อบัญญัติจะต้องผ่านการให้ความเห็นชอบของสภากรุงเทพมหานคร

2. หน้าที่ในการควบคุมเกี่ยวกับรายจ่ายของกรุงเทพมหานคร คือ หน้าที่ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี เป็นที่ยอมรับกันว่างบประมาณเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะให้ฝ่ายนิติบัญญัติควบคุมฝ่ายบริหาร (จงศักดิ์ สุวรรณประดิษฐ์, 2521) เพราะเงินเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการเรื่องงบประมาณให้ถูกต้องเหมาะสมจึงเป็นหนทางที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานได้ โดยฝ่ายบริหารจะเป็นผู้เสนอร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้สภากรุงเทพมหานครพิจารณา ซึ่งสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 45 วัน แต่ถ้าในที่สุดแล้วสภาไม่รับหลักการของร่างข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี สภาจะต้องตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจำนวน 8 คน และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งบุคคลที่มิได้เป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจำนวน 7 คน ประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมเพื่อหาข้อยุติ ซึ่งหากว่าสภากรุงเทพมหานครยังไม่เห็นชอบด้วยอีก ก็ให้ร่างข้อบัญญัติงบประมาณนั้นตกไป และให้ใช้ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายในปีที่แล้วมาไปพลางก่อน กรณีเช่นนี้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอาจเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งยุบสภากรุงเทพมหานครได้ ซึ่งจะมีผลให้ทั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครต้องพ้นจากตำแหน่งไปด้วยกัน (วรานนท์ วงษ์พันสิงห์, 2531)

3. หน้าที่ในการควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร วิธีการควบคุมฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือสภากรุงเทพมหานครนี้ มีลักษณะเป็นการเลียนแบบรูปแบบการปกครองแบบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาอยู่เป็นอันมาก เป็นการควบคุมดูแลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานเพื่อให้การปฏิบัติงานของกรุงเทพมหานครได้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ การให้บริการแก่ประชาชนให้มีประสิทธิภาพที่สุด (วรานนท์ วงษ์พันสิงห์, 2531) คือ

3.1 การตั้งกระทู้ถาม ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่มีบทบาทอันสำคัญอย่างหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะสามารถควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร โดยกระทู้ถามส่วนใหญ่มักเป็นการนำเอาความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องต่างๆ หรือความผิดพลาดในการบริหารตามนโยบายของฝ่ายบริหารมาเป็นเหตุในการตั้งกระทู้ถาม (อภิชาติ คำทอง, 2537)

3.2 การเสนอญัตติให้ที่ประชุมได้พิจารณาดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ตามความมุ่งหมายของญัตติแต่ละเรื่อง ข้อบังคับการประชุมสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 ข้อ 34 ได้แบ่งญัตติออกเป็น 2 อย่าง คือ

- ญัตติเกี่ยวกับกิจการภายในวงงานของกรุงเทพมหานคร
- ญัตติร่างข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

3.3 การเปิดอภิปราย โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการ (วรานนท์ วงษ์พันธ์สิงห์, 2531)

3.4 การเป็นคณะกรรมการสามัญและวิสามัญ ทำหน้าที่พิจารณาสอบสวนเรื่องใดๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร แล้วทำหน้าที่รายงานเสนอต่อสภากรุงเทพมหานคร มีอำนาจเรียกเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานครมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อคิดเห็นในเรื่องที่กำลังพิจารณา สอบสวนอยู่ได้ (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 38) โดยสภากรุงเทพมหานครพิจารณาเลือกสมาชิก ตั้งเป็นกรรมการสามัญของสภากรุงเทพมหานคร และเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิก หรือมิได้เป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานครตั้งเป็นกรรมการวิสามัญของสภาฯ และจากข้อ 81 ของข้อบังคับการประชุมสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้มีคณะกรรมการสามัญประจำสภาในเรื่องต่างๆ ดังนี้

- คณะกรรมการตรวจรายงานการประชุมและพิจารณาเปิดเผยรายงานการประชุมลับ
- คณะกรรมการการศึกษาและสวัสดิการสังคม

- คณะกรรมการโยธาและสาธารณูปโภค
- คณะกรรมการรักษาความสะอาด การสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม
- คณะกรรมการเศรษฐกิจ การคลังและการส่งเสริมอาชีพ
- คณะกรรมการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย

4. หน้าที่ในการลงมติให้/ไม่ให้ความเห็นชอบในกิจการที่มีกฎหมายบัญญัติให้กรุงเทพมหานครต้องขอความเห็นจากสภา เช่น การมอบให้เอกชนกระทำกิจการอันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร และกรุงเทพมหานครเรียกเก็บค่าธรรมเนียม (วรานนท์ วงษ์พันธ์สิงห์, 2531)

นอกจากทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ในทางปฏิบัติสมาชิกสภากรุงเทพมหานครยังมีบทบาทในฐานะนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในแง่ของการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ การดูแลทุกข์สุขของประชาชน เพราะการเป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดข้อหนึ่งในบทบาทของการเป็นนักการเมืองทุกระดับ นอกจากนี้ในการปฏิบัติอาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ที่แท้จริงของนักการเมืองทุกคน ไม่แยกว่าเป็นฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ คือ การเป็นตัวแทนของประชาชน ในแง่การให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ตนได้รับการเลือกตั้ง (สมบัติ จันทรวงศ์, 2534)

สมาชิกสภากรุงเทพมหานครชุดปัจจุบันได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนใน 38 เขตการปกครอง เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2537 จาก 4 พรรคการเมือง คือพรรคพลังธรรม 24 คน พรรคประชากรไทย 19 คน พรรคประชาธิปัตย์ 7 คน และพรรคกิจสังคม 5 คน โดยมีพรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคเดียวกับผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือฝ่ายบริหารได้รับการเลือกตั้งมากกว่าพรรคอื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศ

Datin Paduka Rafidah Aziz (1983) ศึกษาความต้องการสารนิเทศของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเลเซีย กล่าวว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมักมีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการจะศึกษาหรือค้นคว้าสารนิเทศที่ต้องการได้ ดังนั้นบ่อยครั้งสื่อมวลชนจึงเป็นแหล่งสารนิเทศที่สำคัญ นอกจากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น ศูนย์ข้อมูลหรือห้องสมุดระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญของสารนิเทศในระดับท้องถิ่น

Bruce (1987) ศึกษาความต้องการสารนิเทศของผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายและแผนของเทศบาล รัฐวิคตอเลีย ประเทศออสเตเลีย พบว่าผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายและแผนของเทศบาล ต้องการใช้สารนิเทศในรูปของนามานุกรม คือชื่อที่อยู่ หรือหมายเลขโทรศัพท์ ของผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแหล่งสารนิเทศที่ใช้มากคือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานรัฐบาล สมาคมวิชาชีพ กลุ่มหรือตัวแทนประชาชนในชุมชน โดยปัญหาของผู้ใช้กลุ่มนี้คือ ไม่ทราบว่าจะหาสารนิเทศได้จากที่ไหน ได้รับสารนิเทศช้าไม่ทันการณ์ ราคาของสารนิเทศและยังไม่มีแหล่งสารนิเทศที่เป็นศูนย์กลางของสารนิเทศเกี่ยวกับการวางแผน

Caudillo (1992) ศึกษาการใช้สารนิเทศมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ชุมชนในท้องถิ่น ของรัฐอิลินอยส์ สหรัฐอเมริกา เมื่อต้องเผชิญกับประเด็นสำคัญเกี่ยวกับนโยบายของรัฐในระดับท้องถิ่น ผลการศึกษายืนยันว่า เจ้าหน้าที่ใช้แหล่งข้อมูลในชุมชนอย่างมาก แต่ก็ยังให้ความสำคัญกับสารนิเทศจากท้องถิ่นอื่น โดยเฉพาะประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยจะต้องเป็นสารนิเทศที่ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

Conniff (1993) ศึกษารูปแบบและความต้องการสารนิเทศของคณะทำงานของสมาชิกสภาและของคณะกรรมาธิการ รัฐสภารัฐนิวยอร์ค พบว่า คณะทำงานของสมาชิกสภาและคณะทำงานของกรรมาธิการ รัฐสภานิวยอร์ก มีความต้องการสารนิเทศทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สารนิเทศเกี่ยวกับท้องถิ่น ความต้องการรวมทั้งความคิดของประชาชน

ในท้องถิ่นที่มีต่อกฎหมาย และผลกระทบของการประกาศใช้กฎหมาย มากกว่าสารนิเทศที่เป็นทฤษฎีทางวิชาการ และให้ความสำคัญแก่คุณลักษณะของสารนิเทศที่มีความถูกต้องมากกว่าความน่าเชื่อถือ

งานวิจัยภายในประเทศ

ชนันนา ผสมกุศลศีล (2532) ศึกษาการใช้เอกสารของผู้เขียนบทความประจำวันในหนังสือพิมพ์รายวัน พบว่า ผู้เขียนบทความประจำวันในหนังสือพิมพ์ใช้เอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตโดยตรง และผู้เขียนบทความที่มีประสบการณ์จะสามารถเอาประสบการณ์มาใช้ประโยชน์ในการกำหนดรูปแบบการเขียนตามความเหมาะสมของสารนิเทศที่มีได้ดีกว่าผู้มีประสบการณ์น้อย

อัญชลี ชลิดาพงศ์ (2534) ศึกษาการใช้สารนิเทศของนักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นอกเหนือจากการใช้แหล่งสารนิเทศภายในตัวบุคคลแล้ว นักพัฒนาใช้รูปแบบของหนังสือ เอกสารทางราชการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทโดยตรง และใช้แหล่งสารนิเทศบุคคล คือ คำปรึกษาหรือสนทนากับผู้บังคับบัญชา นักวิชาการในหน่วยงาน ผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้าน เกี่ยวกับหลักวิธีเผยแพร่สารนิเทศ รวมทั้งสารนิเทศเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเห็นได้ว่าแหล่งสารนิเทศที่นักพัฒนาส่วนใหญ่ใช้คือแหล่งสารนิเทศบุคคล ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบมากในการใช้สารนิเทศ คือ ขาดทุนทรัพย์ส่วนตัวในการจัดหาสารนิเทศของตนเอง เนื่องจากแหล่งสารนิเทศอยู่ห่างไกลและนักพัฒนามีภารกิจในท้องถิ่นมากในแต่ละวัน

เอื้อมพร เอียะเกษตร (2534) ศึกษาเรื่องความต้องการและการใช้สารนิเทศของมัคคุเทศก์ พบว่ามัคคุเทศก์ใช้สารนิเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ในเรื่องของโบราณสถาน ความรู้ทั่วไปสำหรับมัคคุเทศก์สูงสุด และหัวข้อที่ใช้สารนิเทศในรูปแบบหนังสือพิมพ์สูงสุด ได้แก่ สารนิเทศเกี่ยวกับการให้ความปลอดภัย และข้อแนะนำสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมัคคุเทศก์ใช้แหล่งสารนิเทศส่วนตัวมาก เนื่องจากประสบปัญหาในด้านเวลาและไม่ได้รับความสะดวกในการใช้แหล่งสารนิเทศอื่น ๆ

อัครพร สุทธิกุญชร (2534) พบว่าผู้ปฏิบัติงานทางด้านเทคนิคของบริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด ใช้สารนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานด้านเนื้อหาแตกต่างกันไปตามงานที่ปฏิบัติแต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้สารนิเทศ ด้านการผลิต ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักรูปแบบของสารนิเทศที่ใช้มากคือ คู่มือการปฏิบัติงานและหนังสือพิมพ์ ลักษณะสารนิเทศที่ใช้จะเป็นสารนิเทศที่ให้รายละเอียดโดยมีช่วงอายุไม่เกิน 1 ปี และแหล่งสารนิเทศที่ใช้คือ แหล่งสารนิเทศส่วนตัว แหล่งสารนิเทศบุคคล คือ ผู้ร่วมงาน และแหล่งสารนิเทศสถาบันคือห้องสมุด

ภัทราธร ทัพบำรุง (2534) ศึกษาการใช้สารนิเทศของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะกรรมธิการสามัญสภาผู้แทนราษฎร ผลพบว่า กรรมาธิการสามัญสภาผู้แทนราษฎรใช้หนังสือและเอกสาร ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งมากแต่ใช้หนังสือกฎหมายและประมวลกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งรายงานผลการประชุมสัมมนาที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุด แหล่งสารนิเทศที่ใช้น้อยที่สุดคือห้องสมุดของสถาบันและหน่วยงานอื่นๆ ในขณะเดียวกันก็ใช้ศูนย์บริการทางวิชาการ และกฎหมายของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาในระดับมาก ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารนิเทศที่พบมากที่สุดคือ ไม่มีเวลาในการค้นหาสารนิเทศ โดยคณะกรรมาธิการต่างคณะกันมีการใช้สารนิเทศทั้งด้านรูปแบบ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ไม่แตกต่างกัน

ชญาภา เอี่ยมอุไร (2536) ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารนิเทศของผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสตรีในประเทศไทยพบว่า ผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสตรีส่วนใหญ่ใช้สารนิเทศเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยใช้แหล่งสารนิเทศบุคคล คือเพื่อน หรือผู้ร่วมงานมากที่สุด ทั้งนี้โดยมีเนื้อหาของสารนิเทศที่เกี่ยวกับสตรีกับอาชีพ สตรีกับเศรษฐกิจ รวมถึงสตรีกับสังคมและวัฒนธรรม

วีณา ท้วมทอง (2536) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารนิเทศของนายอำเภอ พบว่านายอำเภอใช้ประสบการณ์ ความคิดของตนเองเป็นแหล่งสารนิเทศหลัก ส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องถูกใช้เป็นแหล่งสารนิเทศในระดับรอง ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ การกระจัดกระจายของสารนิเทศ และสารนิเทศที่ได้รับไม่สมบูรณ์

จากการสำรวจถึงงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้สารนิเทศ ทั้งในประเทศและต่างประเทศของกลุ่มบุคคลในสาขาต่าง ๆ จะพบว่า ผู้ใช้สารนิเทศที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นพัฒนากร นายอำเภอ ใช้สารนิเทศบุคคลจาก สารนิเทศส่วนตัวหรือจากบุคคลในท้องถิ่นมากกว่าสารนิเทศทางวิชาการ หรือสารนิเทศสถาบันโดยจะเห็นได้ว่าเมื่อผู้ใช้ใช้สารนิเทศเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ เนื้อหาและรูปแบบสารนิเทศที่ใช้จะเกี่ยวข้อง หรือสามารถส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยตรง ปัญหาของการใช้สารนิเทศคือ ปัญหาด้านเวลาหรือการกระจายของสารนิเทศ ไม่มีแหล่งสารนิเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย